

## ถอดบทเรียนการจัดการภาครัฐในวิกฤตการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประเทศไทย

### Lessons learned from public sector management in Thailand's coronavirus disease 2019 crisis

<sup>1</sup>วรพงศ์ แสงผัด, <sup>2</sup>บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ, <sup>3</sup>เจมส์ แลงแคสเตอร์,

<sup>4</sup>ธนสิน จันทเดช และ <sup>5</sup>พรทิวส์ อวีรุฒม์

<sup>1</sup>Worophong Sangpud, <sup>2</sup>Bampen Maitreesophon, <sup>3</sup>James Lancaster,

<sup>4</sup>Thanasin Janthadech and <sup>5</sup>Porntawan Avirut

<sup>1-5</sup>คณะรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

<sup>1-5</sup>Faculty of Public Administration and Social Studies, Stamford International University

<sup>1</sup>Corresponding Author, E-mail: Worophong.sangpud@stamford.edu

Received September 28, 2022; Revised October 6, 2022; Accepted October 27, 2022

#### บทคัดย่อ

ในห้วงระยะเวลา ปีพ.ศ. 2563 – พ.ศ. 2564 คือช่วงเวลาอันโหดร้ายสำหรับทุกสังคมประเทศ ที่ต้องเจอกับการระบาดของโรคโควิด 19 ผลกระทบที่เกิดขึ้นส่งผลตั้งแต่การสูญเสียทรัพยากรบุคคล ระบบเศรษฐกิจที่ต้องชะลอตัว และการใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ที่ทำให้เราทุกคนต่างต้องระมัดระวัง เพื่อลดการสัมผัสเชื้อ อย่างไรก็ตามกลไกการปกป้องคุ้มครองประชาชน คือ การจัดการของภาครัฐ ที่ต้องสนับสนุนทั้งแนวทาง กระบวนการป้องกันและกระบวนการรักษา ตลอดจนการฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งในบทความนี้เป็นกล่าวถึงสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ในประเทศไทย โดยมีมุมมองถึงการจัดการภาครัฐที่ควรสร้างการตระหนักรู้ที่รวดเร็ว และลดขั้นตอนการใช้ระบบราชการให้น้อยที่สุดเพื่อความคล่องตัวในการให้บริการกับประชาชน นอกจากนี้บทความนี้ยังแนะนำให้การจัดการภาครัฐควรดึงเอาความร่วมมือจากภาคเอกชน และกลุ่มอาสาสมัคร เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่นการให้ภาคเอกชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ การกระจายวัคซีน ตลอดจน เป้าประสงค์ที่อยากให้ภาครัฐปรับตัวเองให้เข้าสู่การเป็น ภาครัฐสมัยใหม่ในรูปแบบ New Public Management มากขึ้นเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และประชาชนของประเทศ

**คำสำคัญ:** การจัดการภาครัฐ; วิกฤตการณ์; โควิด19

#### Abstract

The 2020–2021 year is an unkind period for all societies who have to face the Covid–19 pandemic, the impact resulted in the loss of human resources and caused the slowdown of the economic system. We have a new way of living to prevent ourselves from the infection. However, the most important is the Government management system which should support in prevention and treatment of people and also restore an economic

system. This article will be discussed the situation of the COVID-19 outbreak in Thailand with a perspective on the quick awareness management should be and minimizing the process of bureaucracy system to be more flexible. In addition, this article suggested collaborating with the private sector and volunteer groups to operate some parts of the system such as vaccine distribution to achieve the goal of New Public Management to become a modern government that attends to the public interest.

**Keywords:** Public sector management; Crisis; Covid19

## บทนำ

สังคมโลกกำลังเผชิญกับสงครามในรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่การใช้อาวุธตามหลักสากล ไม่ใช่การใช้เรือรบหรือปืนกล แต่เป็นอาวุธที่เกิดจากเชื้อโรคที่ยังหาต้นตอของการกำเนิดไม่ได้ชัดเจน และเชื่อว่าไม่มีประเทศใดที่ต้องการให้เกิดการระบาดในสิ่งนี้เกิดขึ้น ย้อนกลับไป ปีค.ศ 2019 ไวรัส โคโรนา เกิดขึ้นและถูกพบว่า เป็นไวรัสในสัตว์มีหลายสายพันธุ์ บ้างก็ว่ามาจากเชื้อไวรัสในค้างคาวบ้าง จากสัตว์ชนิดต่างๆ บ้าง โดยเริ่มพบผู้ป่วยครั้งแรกเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) ที่เมืองอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ภาคกลางของประเทศจีน ซึ่งเป็นเมืองใหญ่มีผู้คนหนาแน่น (พรรณวดี ชัยกิจ และ สุนทิตพย์ จิตสว่าง, 2564) จากนั้นได้เกิดการระบาดอย่างรวดเร็ว เริ่มเห็นว่ามีคนป่วยหนักและตายจากเชื้อไวรัสดังกล่าวเพิ่มขึ้น จนประเทศจีนจำเป็นต้องปิดเมือง และปิดประเทศในเวลาต่อมา ประเด็นสำคัญอยู่ที่ ไวรัสดังกล่าวไม่เคยมีการระบาดในผู้คนมาก่อน ทำให้การรับมือไม่ว่าจะจะเป็นวิธีการป้องกัน การใช้วัคซีน หรือยา กลับไม่พบผลงานวิจัยที่ชัดเจนในด้านวิธีการรักษา มนุษย์เองก็ไม่ได้มีภูมิคุ้มกันเพียงพอที่จะต่อสู้กับเชื้อโรคดังกล่าวได้มากนัก โดยอาการทั่วไปพบว่า เมื่อเกิดการติดเชื้อจะทำให้มีไข้ ไอ เจ็บคอ ไปจนถึงปอดอักเสบ และระบบการหายใจล้มเหลว นอกจากนี้ในระยะเวลาต่อมาการระบาดของโรคกลับทำให้เกิดการกลายพันธุ์และการกลายพันธุ์ยิ่งทำให้เชื้อเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาของแต่ละประเทศที่จะต้องพยายามสกัดกั้นมิให้ไวรัสดังกล่าวเข้าสู่ประเทศของตนเองซึ่งถือเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก รัฐบาลของแต่ละรัฐจึงต้องออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับพลเมืองของประเทศตัวเองให้ได้มากที่สุด ซึ่งหากมองในแง่ของภาพรวมในแต่ละประเทศพบว่า แต่ละประเทศใช้วิธีสกัดกั้นเบื้องต้นคือการไม่นำคนออกนอกประเทศ และการไม่นำคนต่างชาติเข้าประเทศเพื่อลดความเสี่ยงของการกระจายเชื้อจากคนเข้า-ออกประเทศ ต่อด้วยนโยบายการ Lock Down หรือ ภาษาไทยเรียกสิ่งนี้ว่าการปิดพื้นที่ ถือเป็นนโยบายจำกัดให้ผู้คนหรือชุมชนให้อยู่ในที่ๆ พวกเขาอยู่ โดยมีให้ไปกระจายความเสี่ยงต่อผู้อื่น ซึ่งก็เริ่มตั้งแต่การจำกัดในเมืองเล็กๆ เพื่อมิให้เกิดความเสียหายกับการนำเข้า-ส่งออกมากจนเกินไป จนกระทั่งไปสู่การ จำกัดพื้นที่ในระดับประเทศ ซึ่งนั่นหมายความว่า การระบาดเข้าสู่ขั้นวิกฤต

นอกจากนั้นนโยบายขั้นพื้นฐานของแต่ละประเทศที่กลายเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ทุกคนร่วมกันปฏิบัติเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับตนเอง นั่นคือการ Social distancing (การเว้นระยะห่างทางสังคม) หรือ มาตรการเพิ่มระยะห่างทางกายภาพ เป็นหนึ่งในนโยบายเพื่อควบคุมการติดเชื้อโดยไม่ใช้ยา และมีเป้าประสงค์เพื่อการหยุดหรือชะลอการแพร่กระจายของโรค มีข้อมูลจาก WHO ว่าการเว้นระยะห่างทางสังคมคือการลดโอกาสการสัมผัสระหว่างคนที่เปราะบางกับคนอื่นๆ ที่ไม่ได้ติดเชื้อ เพื่อลดการแพร่เชื้อ การเจ็บป่วย และการเสียชีวิต ที่สำคัญคือการใช้แมสทางการแพทย์ยังสามารถลดโอกาสการติดเชื้อได้มากขึ้นด้วย (รายงานของกระทรวงสาธารณสุขแห่งประเทศไทย, 2563) นโยบายเหล่านี้กลายเป็นฐานนโยบายของทุกประเทศในยุคปัจจุบันกับสถานการณ์การระบาดโควิด 19 รวมถึงประเทศไทย

### Covid-19กับความท้าทายของรัฐไทย

กลับมาที่ประเทศไทยเราพบผู้ป่วยรายแรกที่รับการรักษาในประเทศไทย เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 เป็นคนจีนที่รับเชื้อจากการระบาดในประเทศจีน และได้เดินทางมาประเทศไทย หลังจากนั้น มีผู้ป่วยอีกหลายรายเข้ามาในประเทศแล้วตรวจพบการติดเชื้อ จากนั้นไม่นานประเทศไทย พบการติดเชื้อของผู้ป่วยที่ติดเชื้อในประเทศไทยรายแรก (มีการรายงานเมื่อ 31 มกราคม 2563) นับแต่นั้นมามันคือการเริ่มต้นของการระบาดจากสิ่งที่เรียกว่า Covid-19 ในประเทศไทย (อนุตรา รัตน์นราทร, 2563) การถอดบทเรียนที่สำคัญของการแพร่ระบาดในครั้งนี้ อาจจะต้องตั้งคำถามย้อนกลับไปในระยะแรกของการระบาดของโรคในประเทศไทยตามข่าวที่แพร่หลายว่าเชื้อไวรัสดังกล่าวมีความน่ากลัว ปฏิกริยาการตอบสนองจากการทำงานของภาครัฐในส่วนต่างๆภายใต้การกำกับของรัฐบาลนั้นมีมาตรการเฝ้าระวังอย่างไร มีการศึกษาผลกระทบ ในประเด็นของร่างกายมนุษย์จากหน่วยงานรัฐมากน้อยแค่ไหน การวางแผนรับมือหากเกิดการระบาด มีหรือไม่? ซึ่งสิ่งที่พบได้จากการตอบของตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้องการประเด็นการระบาดของไวรัสดังกล่าวกับสื่อมวลชน พบว่าในระยะแรกมีมุมมองว่าเชื้อไวรัสดังกล่าวเปรียบได้เหมือนกับไข้หวัด และไม่ต้องกลัวมาก (workpointTODAY, 2563) ในขณะที่ภาคประชาชนพยายามตั้งข้อสังเกตถึงความเข้มงวดของภาครัฐในการตรวจเข้มข้นจากการเข้ามาของกลุ่มคนจากนอกประเทศ ว่าจะนำพาเอาเชื้อโรคเข้ามาด้วยหรือไม่ สะท้อนให้เห็นว่าในแง่ของความต้องการในมนุษย์ ตามหลักของทฤษฎีลำดับความต้องการ (Maslow's hierarchy of needs) ของ Abraham Maslow (Maslow, Abraham H., 1970). ความปลอดภัยที่มนุษย์พึงจะต้องได้รับในขั้นที่ 2 จากรัฐ และความกระตือรือร้นที่ต้องการให้รัฐมอบความปลอดภัยให้กับประชาชนกลับไม่ได้รับการตอบสนองมากนักในช่วงแรก ในขณะที่ สิงคโปร์ เป็นชาติแรกในอาเซียนที่ประกาศห้ามคนจากประเทศจีน รวมถึงชาวต่างชาติที่เคยเดินทางไปประเทศจีนในช่วงเวลา 14 วันที่ผ่านมาเข้าสิงคโปร์ โดยสั่งระงับการออกวีซ่าทันที ในวันที่ 1 ก.พ. 2563 แม้ว่าประเทศจีน เป็นคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของสิงคโปร์ก็ตาม (ข่าวสดออนไลน์, 2563) สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในบางมิติของกระบวนการจัดการของภาครัฐ

ของประเทศไทยที่น่าจะเป็นบทเรียนสำคัญให้กับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องนำไปศึกษาเพื่อเปรียบเทียบ และเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์รวมถึงผลกระทบที่ตามมาให้รัดกุมมากขึ้นเพื่อลดระดับความรุนแรงของวิกฤตในลักษณะดังกล่าวในอนาคต

ในระยะต่อมาการระบาดของโควิด 19 กลับทวีความรุนแรงมากขึ้นการติดต่อง่ายขึ้นเรื่อย ๆ ภาวการณ์ป่วยก่อให้เกิดโรคในปอด แน่นอานว่าสิ่งนี้ไม่ใช่แค่หวัดทั่วไป และความน่ากลัวคือ เชื้อไวรัสสามารถลงปอดได้อย่างรวดเร็ว ความตื่นตัวของรัฐบาลเริ่มมากขึ้นเมื่อเกิดอุบัติเหตุการณ์ ระบาดของโรคในกรุงเทพมหานคร รัฐบาลภายใต้การทำงานของส่วนงานต่างๆ เริ่มหาหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อหยุดยั้งการระบาด เป็นที่มาของการเริ่มปิดพื้นที่ (Lock Down) ครั้งแรกเมื่อ 21 มีนาคม 2563 และประกาศสงราชกิจจานุเบกษา ประกาศให้ Covid19 เป็นโรคระบาดร้ายแรง การตั้งคำถามต่อมา คือ รัฐมีความประมาทกับการระบาดของโรคหรือไม่ ซึ่งเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสุดท้ายแล้วเราทุกคนล้วนเจอสิ่งที่ถูกเรียกว่า ผู้เขียนเรียกว่า Corona Crisis และมีผลกระทบที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจหยุดชะงักในเวลาต่อมา การใช้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตต้องมีการเว้นระยะห่างเพื่อความปลอดภัย และสุดท้ายเราปฏิเสธไม่ได้ว่า ผลกระทบ จากวิกฤตนี้ทำให้หลายต่อหลายคนว่างงาน การพึ่งพารัฐจึงเป็นหนทางเดียวที่หลายคนพยายามเรียกร้องเพื่อให้รัฐเข้ามาจัดกระบวนการของประชาชนของประเทศก้าวข้ามวิกฤตนี้ และเราก็เริ่มเห็นมาตรการการช่วยเหลือจากภาครัฐผ่านนโยบายต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้พอมีลมหายใจ อันได้แก่ โครงการคนละครึ่ง เรารักกัน, ม.33, เทียวด้วยกันไปพร้อม ๆ กับการสร้างมาตรการการทำงานรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Work form Home และ Study form home คำถามคือ ในช่วงแรกนั้นการที่รัฐตัดสินใจเอาเทคโนโลยี มาใช้ในวันที่คนไทยอีกส่วนยังใช้เทคโนโลยีไม่เป็น จนเกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ และการสั่งการแบบ Traditional theory เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น เน้นการสั่งการ แบบ Weberian เหาะบบราชการเป็นตัวตั้ง มอบหมายให้หน่วยราชการไปดำเนินการ ออกกฎระเบียบการใช้ชีวิตแบบที่ประชาชนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจ ดีความยาก คลุมเครือ การตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ยังพึ่งพิงระเบียบราชการมากกว่าเน้นวัตถุประสงค์ อาทิ การสนับสนุนให้ใช้ฟ้าทะลายโจรในการรักษาโควิด 19 ในผู้ป่วยอาการไม่รุนแรง กว่าที่จะมีประกาศจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องออกมาว่าฟ้าทะลายโจรสามารถใช้รักษาอาการเบื้องต้นได้ กลับพบว่า ภาคเอกชน ประชาสังคมชุมชน กลับมีส่วนร่วมจัดการเบื้องต้นอย่างบูรณาการที่จะนำสิ่งเหล่านี้มาช่วยเหลือกันเองได้รวดเร็วเสียกว่า การพึ่งพาคำตอบจากภาครัฐ (กฤษฎา บุญชัย, 2564)

### วัดขึ้นกับความเป็น Weberian bureaucracy

การตื่นตัวของทุกประเทศที่พยายามหาหนทางป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา หรือโควิด19ให้กับประชาชนของตนเอง กลายเป็นนโยบายสาธารณะที่ทุกประเทศจำเป็นต้องให้ความสำคัญ โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ กลไกสำคัญของการป้องกันโรคดังกล่าว คือ การหาวัคซีน และนำเข้าวัคซีน

จากประเทศมหาอำนาจที่ได้ทำการคิดค้นวัคซีนเพื่อป้องกันเชื้อไวรัสดังกล่าว โดยให้หน้าที่หลักของการจัดหาวัคซีนอยู่ที่รัฐบาลของประเทศนั้นๆ ซึ่งสำหรับประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องนำเข้าวัคซีนโดยผ่านกระบวนการของภาครัฐ ภายใต้ระบบการบริหารแบบทฤษฎีระบบราชการ (Bureaucracy Theory) หรือในกลุ่มนักวิชาการมักเรียกว่า Weberian bureaucracy นั้นเพราะบุคคลที่เสนอแนวคิดนี้เป็นท่านแรก คือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน (ค.ศ.1864-ค.ศ.1920) เขาได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดา รัฐประศาสนศาสตร์ของยุโรป ความเป็น Weberian bureaucracy คือระบบราชการที่เน้นรูปแบบสายบังคับบัญชา การปฏิบัติงานทุกขั้นตอนเป็นไปตามกฎ/ระเบียบที่ถูกกำหนดไว้ในระบบราชการของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้เขียนมองว่า ความเป็น Weberian bureaucracy กลับไม่เหมาะสมกับการบริหารงานในสถานการณ์วิกฤต เช่นวิกฤตโรคระบาดครั้งนี้ ระบบรัฐควรมีความยืดหยุ่นสูงและยืดเอาผลประโยชน์ของสังคม และประชาชนเป็นที่ตั้งควรตั้งโจทย์สำคัญว่าจะทำอย่างไรให้วัคซีนถึงมือของประชาชนโดยเร็วที่สุด ขณะที่ในช่วงต้นปี 2564 วัคซีนเพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิดเริ่มถูกผลิตขึ้นในประเทศชั้นนำ และฉีดให้กับ ประชากรของประเทศตนเองก็ดี แบ่งขายให้ประเทศกำลังพัฒนาก็ดี ทำให้ทุกสังคมเริ่มมีความหวังกับการลดการกระจายเชื้อไวรัสดังกล่าว ประเทศไทยก็เช่นกัน ประชาชนเฝ้ารอความหวังในการได้มาซึ่งวัคซีนที่จะมาหยุดการระบาดของโรคนี้แต่กลับเห็นระบบราชการที่เข้ามาสร้างขั้นตอนการเข้าถึงวัคซีนจนทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับวัคซีน รวมไปถึงความเชื่อมโยงของระบบการเมืองกับระบบราชการที่ทำให้กระบวนการได้มาของวัคซีนล่าช้า อย่างไรก็ตามคงไม่กล้าที่จะสรุปได้ว่า นโยบายที่ซับซ้อนของการได้มาของวัคซีนเป็นเพราะเหตุใด แต่ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือขั้นตอนการได้รับวัคซีนที่ ทำให้ประชาชนสับสน ไม่ว่าจะเป็นเป็นหมอพร้อม นนทพร้อม ประจวบพร้อม และส่วนงานต่างๆนานาที่เปิดรับจองวัคซีน และสุดท้ายรัฐบาลประกาศเปลี่ยนให้คนในพื้นที่ กทม. ลงทะเบียนผ่านไทยร่วมใจ ความซ้ำซ้อนนี้เกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลพยายามใช้ระเบียบเป็นตัวตั้งในการจัดสรร จนขาดการมองประชาชนเป็นพลเมือง แต่มองประชาชนเป็นผู้ขอรับบริการ อย่างไรก็ตาม หากทบทวนตามแนวความคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วง New Public Management จะเห็นว่าหลักการสำคัญสำหรับภาครัฐคือ จะต้องไม่ทำตนเองในในฐานะของผู้ถือกฎระเบียบ และใช้กฎระเบียบนั้นเพื่อควบคุมสังคม แต่รัฐควรทำตนเองให้เป็นผู้ให้บริการ และดึงการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนเข้ามาเป็นกำลังเสริมในการจัดการภาครัฐให้เกิดการตอบสนองกับประชาชนได้อย่างทันท่วงที ซึ่งเป็นหัวใจของรัฐสมัยใหม่ (ปกรณ ศิริประกอบ, 2560) ซึ่งจะต้องไม่ใช้การหา One Best Way แต่ต้องเป็น Many Way ที่จะให้วัคซีนเข้าถึงทุกกลุ่มประชาชน และกระจายไปในหลายๆพื้นที่

ในกรณีศึกษา ของ โจ ไบเดน” ประธานาธิบดีสหรัฐ ที่พยายามวางแผนกระตุ้นประชาชนออกไปฉีดวัคซีนเพิ่ม โดยจะส่งคนไปเคาะตามประตูบ้าน วางแผนกระตุ้นประชาชนออกไปฉีดวัคซีน และตั้งศูนย์บริการฉีดวัคซีนเพิ่มเติม เพื่อกระตุ้นให้ผู้คนออกมาฉีดวัคซีนเพิ่มขึ้นนี้คือตัวอย่างของความเป็นทางเลือกที่หลากหลายเพื่อเข้าถึงการให้บริการกับประชาชน (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564) ซึ่งสำหรับประเทศไทยอาจจะไม่ต้องถึงขนาดเคาะประตูบ้านเพื่อฉีดวัคซีน แต่กลไกที่หลากหลายดังเช่น การดึงเอกชนเข้ามาร่วมในการกระจายวัคซีน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการ NPM ที่เน้นให้เอกชนเข้ามาทำการแทนรัฐในมิติ ในกรณีของวัคซีน รัฐไม่ควรต้องพยายารเอง แต่ต้องสามารถใช้เอกชนเข้ามาพยายารแทนได้โดยที่รัฐเป็นเพียงคนถือหางเสือไว้ กล่าวคือให้เอกชนเอาเอาวัคซีนที่มีประสิทธิภาพมาให้บริการกับคนไทย โดยรัฐคอยตรวจสอบประสิทธิภาพของชนิดวัคซีนและศึกษาช่องทางการนำเข้าที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ ขณะที่รัฐเองอาจจะ สนับสนุนต้นทุนการนำเข้าวัคซีนโดยสมมุติว่า ราคาต่อโดส 1600 บาท รัฐสนับสนุน 800 บาทต่อโดส ที่เหลือประชาชนจ่าย (กรณีที่ประชาชนมีศักยภาพเพียงพอในการจ่าย) แต่สำหรับประชาชนที่อยู่ในกลุ่มขึ้นทะเบียนคนจน หรือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หรือรายได้พึงประเมินในฐานะระบบภาษีไม่เกิน 150,000บาทต่อปี รัฐต้องให้เขาเหล่านั้นได้รับวัคซีนฟรีโดยเอกชนเรียกเก็บจากรัฐ ฉะนั้นการปล่อยให้เอกชนเข้ามาดำเนินการอาจเป็น อีกหนึ่งทางเลือกที่หลากหลายเพื่อให้การกระจายวัคซีนเร็วขึ้น ส่งผลให้การติดเชื้อลดลง และสามารถเปิดประเทศได้ไวที่สุด เพราะนั่นหมายถึงการหยุดของระบบธุรกิจของภาคเอกชนด้วยเช่นกัน ซึ่งการกระโดดเข้ามาของเอกชนอาจทำให้เกิดการกระจายวัคซีนได้เร็วมากขึ้น และด้วยแนวคิดแบบเอกชนถือหลักของการให้ความสำคัญกับลูกค้าสูงที่สุดจะเป็นกลไกในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้ดี หรือน้อยที่สุด รัฐควรมีกลไก 2D เกิดขึ้น นั่นคือ 1. Debureaucratisation กล่าวคือ ลดกฎระเบียบที่ไม่จำเป็นที่ส่งผลให้วัคซีนเกิดความล่าช้าออกไป 2.Decentralisation กระจายให้เอกชนที่ดี กระจายให้ท้องถิ่นที่ดี ในการดำเนินการ ซึ่งจะสอดคล้องการความเป็น NPA และ NPM อย่างมาก กล่าวคือมองประชาชนเป็น Citizen มากขึ้น กระจายความต้องการวัคซีนได้เร็วมากขึ้น ลดลำดับชั้นในการอนุมัติและสั่งการ ไปเป็นการสั่งการแนวราบยึดตามวัตถุประสงค์มากขึ้น สิ่งต่างๆเหล่านี้ ในมุมมองการจัดการภาครัฐในวิกฤตการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา กลับพบสิ่งเหล่านี้ได้น้อยมาก แต่กลับพบมุมมองของความเป็น Weberian ที่เน้นความเป็นลำดับชั้นในระบบราชการเป็นกลไกเข้าช่วยเหลือประชาชน ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ หากในวันข้างหน้า ประเทศไทยเกิดวิกฤตโรคระบาดอีกครั้ง หรือเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่คาดการณ์ไม่ได้ ภาครัฐจำเป็นต้องเปลี่ยนโมเดลการจัดการภาครัฐที่ไม่ยึดกับระเบียบวิธีมากจนเกินไปจนลืมว่าสิ่งสำคัญคือ วัตถุประสงค์ขององค์กรภาครัฐ นั่น คือการให้บริการและทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ทางสาธารณะมากที่สุด

## การกระจายเม็ดเงินสู่ท้องถิ่นกับความท้าทายในยุคโควิด 19

ในมิติของการระดับปกครองระบบเศรษฐกิจของประเทศในยุคโควิด 19 ซึ่งถือเป็นเรื่องท้าทายความสามารถของภาครัฐ และรัฐบาลที่จำเป็นต้องหาหนทาง หรือทางออกที่จะสามารถทำให้ระบบเศรษฐกิจพอมีแรงขับเคลื่อนให้มีเม็ดเงินหมุนเวียนในประเทศ และกลไกหนึ่งที่จะต้องขึ้นชมกับการกิจของภาครัฐที่ได้ดำเนินการแล้วนั้น เช่น นโยบายคนละครึ่ง สำหรับทัศนคติของผู้เขียนคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า นโยบายดังกล่าว คือกลไกระดับปกครอง ระบบเศรษฐกิจในประเทศให้ไม่หยุดนิ่งและพอที่จะส่งให้ กลุ่มธุรกิจรายย่อยทั่วทุกพื้นที่ได้รับอานิสงส์นี้เพื่อเป็นการต่อลมหายใจคนละครึ่ง กลายเป็นความสำเร็จของภาครัฐในการจัดการระบบเศรษฐกิจของประเทศในภาวะวิกฤต โดยเน้นไปที่การกระจายให้ร้านค้าที่จะได้รับผลประโยชน์นี้ต้องอยู่ในคุณสมบัติที่ไม่เป็นผู้ค้ารายใหญ่หรือห้างสรรพสินค้าตอบโต้กับกลุ่มธุรกิจขนาดย่อมที่สายป่านในระบบธุรกิจไม่ยาวมากนักได้พอมีรายได้หมุนเวียนเข้าสู่ครัวเรือน ขณะที่ผู้บริโภค ซึ่งบางรายถูกผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดดังกล่าว จนมีผลให้บางคนตกงาน ถูกลดเงินเดือน หรือรายรับจากการทำงานน้อยลงยังพอที่จะได้รับกลไกจากนโยบายคนละครึ่งเพื่อลดรายจ่าย สอดรับกับกลุ่มนักวิชาการบางท่านที่พยายามหาคำว่า นโยบายคนละครึ่งสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชน และเป็นการกระตุ้นการจับจ่ายใช้สอยของประชาชนได้จริงหรือไม่ ดังเช่น กัสมา บุญมาก (2564) ในได้สรุปในงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยความพึงพอใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการคนละครึ่งของรัฐบาล สำหรับประชาชนผู้ได้รับสิทธิ ในกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่างมีความพึงพอใจในนโยบายคนละครึ่ง เนื่องจากทำให้สามารถแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายและค่าครองชีพในชีวิตประจำวันได้ ในสถานการณ์โควิด-19 ได้ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยดังกล่าวยังให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า โครงการคนละครึ่งนั้น เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ตั้งแต่ระดับรากฐานขึ้นไป เม็ดเงินจากรัฐบาลนั้นกระจายสู่ประชาชนโดยแท้จริง จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจในประเทศมีการขับเคลื่อนได้ตลอดเวลา แม้ว่าจะเจอวิกฤตโควิด-19 ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการนี้ ซึ่งการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลนั้นเป็นไปในทิศทางที่ดีจึงส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการ นอกจากนี้สำนักงานสถิติแห่งชาติ(สช.) ได้สัมภาษณ์สมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศจำนวน 6,970 คน ระหว่างวันที่ 5-18 มกราคม 2565 โดยพบว่าในประเด็นเรื่องความพึงพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลนั้น นโยบายที่ประชาชนมีความพึงพอใจมาก-มากที่สุด 5 อันดับแรก หนึ่งในนั้นคือ นโยบายโครงการคนละครึ่งร้อยละ 66.9 (ไทยโพสต์, 2565)

อย่างไรก็ตามในอีกมิติหนึ่งของโครงการคนละครึ่งพบว่า อุปสรรคประการหนึ่งของการใช้โครงการครึ่งของผู้บริโภค คือ เรื่องของความยุ่งยากในการเติมเงินเข้าสู่ระบบกระเป๋าตั้ง ซึ่งจะต้องมีการคัดลอกรหัสเพื่อนำไปกรอกใน แอปพลิเคชันของธนาคาร แล้วทำการเติมเงินเข้าสู่ระบบกระเป๋าตั้ง ในมุมมองของผู้เขียนมองว่า หากภาครัฐต้องการตอบสนองการกระจายผลประโยชน์นี้ให้กับคนทุกกลุ่มในสังคม ผู้เขียนเชื่อว่า กลุ่มคนที่เป็นผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป หลายคนไม่มีความชำนาญด้านเทคโนโลยี มีความกลัวในการใช้ แอปพลิเคชันของธนาคาร กลัวข้อมูลของตนเองรั่วไหล คนกลุ่มนี้มักจะยอมไม่รับสิทธินี้ของรัฐบาลเพราะไม่สะดวกในการใช้งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกภักย์ คงมาลัย และชาญชัย จิวจินดา (2564) เรื่อง ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่ง ผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง พบว่า ส่วนใหญ่มีความสะดวกสบาย แต่ก็พบปัญหาที่ระบบแอปพลิเคชันไม่สามารถใช้งานได้อย่างราบรื่นในบางครั้ง โดยมีผู้เห็นแย้งว่า การชำระค่าสินค้าและบริการของโครงการคนละครึ่งไม่สะดวก เนื่องจากต้องเติมเงินเข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ก่อนทำให้ยุ่งยาก ฉะนั้นภาครัฐอาจจะต้องมีแนวทางรองรับให้กลุ่มกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถใช้งานอิเล็กทรอนิกส์อย่างคล่องตัว ให้เขาเหล่านั้นไม่เสียโอกาสในการรับผลประโยชน์ที่ภาครัฐมอบให้

นอกจากนี้ในหลายของโครงการของภาครัฐที่ทำหน้าที่กระตุ้น ประคับประคองระบบเศรษฐกิจของประเทศ และนโยบายเยียวยาเพื่อลดภาระให้กับประชาชน ที่สำคัญๆ ตามที่ วิไลวรรณ วัชรแก้ว และภักดี โพธิ์สิงห์ (2565) ได้สรุป อันได้แก่ มาตรการช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบต่อดัชนีครองชีพประชาชน โดยลดราคาขายปลีกก๊าซหุงต้ม (LPG) ลดลง 21.87 บาทต่อกิโลกรัมเหลือ 18.87 บาทต่อกิโลกรัม หรือลดลง 3 บาทต่อกิโลกรัม เป็นเวลา 2 เดือน มาตรการลดค่าไฟฟ้าในอัตรา 3% ให้กับผู้ใช้ไฟฟ้าทุกประเภทเป็นเวลา 3 เดือน หรือตั้งแต่เดือนเม.ย.-มิ.ย.2563 มาตรการลดค่าน้ำประปาในอัตรา 3% ให้กับผู้ใช้ทุกประเภทเป็นเวลา 3 เดือน หรือตั้งแต่เดือน เม.ย.-มิ.ย.2563 ซึ่งจะมีผู้ได้ประโยชน์ 30,900 ราย

โครงการสินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับผู้มีอาชีพอิสระที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19, โครงการสินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับผู้มีรายได้ประจำที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19, โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับสำนักงานธรรมาเคราะห์เพื่อช่วยเหลือประชาชนฐานรากที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการระบาดของ COVID-19

สินเชื่อฉุกเฉิน เพื่อเพิ่มสภาพคล่องชั่วคราวในการดำรงชีวิตแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากไวรัส COVID-19 โดยให้ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สนับสนุนสินเชื่อวงเงินรวม 40,000 ล้านบาท วงเงินสูงสุด 10,000บาท คิดดอกเบี้ยคงที่ไม่เกิน 0.10% ต่อเดือน ระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี 6 เดือน ปลอดชำระเงินต้นและดอกเบี้ย 6 เดือน

โครงการซ้อปดีมีคืน กระตุ้นการบริโภคประชาชนประเทศในกลุ่มที่เสียภาษี โดยคืนภาษีสูงสุด 30,000 บาทมาลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา 4) สำหรับโครงการเราชนะ คุณสมบัติผู้มีสัญชาติไทย 18 ปีขึ้นไป, ไม่เป็นผู้ประกันตน มาตรา 33 ไม่เป็นข้าราชการ, ไม่เป็นข้าราชการการเมือง, ไม่รับบำนาญ หรือเบี้ยหวัดจากราชการ, ไม่มีรายได้เกิน 3 แสนบาท, เงินฝากทุกบัญชีไม่เกิน 5 แสนบาท, ใช้แพลตฟอร์มมือถือทั้งหมด เพื่อรับโอนเงินจากรัฐบาล ถือได้ว่านโยบายเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสังคมประเทศที่ภาครัฐพยายามให้ประชาชนของประเทศได้รับประโยชน์ อย่างไรก็ตามข้อสังเกตที่หนึ่งที่สำคัญคือ สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทำให้สังคมประเทศต้องพึ่งพิงระบบเทคโนโลยีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจากนโยบายของรัฐ หรือกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ดังนั้นแนวทางที่สำคัญคือจะต้องสร้างการเรียนรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นโดยเฉพาะ เรื่องการใช้เทคโนโลยี โดยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีในทุกช่วงวัยอาสาสมัครกับสถานการณ์โควิด 19

นอกจากนี้ในประเด็นของการบริหารจัดการภายใต้ระบบราชการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างระบบการเรียนรู้ขององค์กรภาครัฐในรูปแบบใหม่ เช่น การพัฒนาภายใต้การบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่ยากจะคาดเดา อาทิ การพัฒนากลุ่มอาสาสมัคร ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ เพื่อให้เป็นกลไกหนึ่งของการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ให้กับสังคม ในมุมมองของผู้เขียน ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาในยุคการระบาดของไวรัสโควิด 19 บทบาทของกลุ่มอาสาสมัคร เป็นกระแสที่สังคมยอมรับว่า กลุ่มเหล่านี้คือตัวช่วยสำคัญของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในประเทศจึงน่าเป็นคำถามที่สำคัญว่า ทำอย่างไรให้อาสาสมัครเหล่านี้ได้รับผลประโยชน์และการสนับสนุนจากรัฐอย่างมีคุณภาพเพื่อให้พวกเขาเหล่านี้มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของการเป็นอาสาสมัคร

ในช่วงระยะที่ผ่านมาเรามักพบว่า กลุ่มอาสาสมัคร เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในสังคมประเทศไทย กลุ่มอาสาสมัครถูกจัดแบ่งให้ความช่วยเหลือตามความประสงค์ของกลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้การยึดเอาผลประโยชน์ของสังคมเป็นที่ตั้ง และกลุ่มเหล่านี้ต้องการเป็นตัวแทนของสังคมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในบางเรื่องเช่น ในช่วงสถานการณ์ โควิด 19 ที่ผ่านมา ปฏิเสธไม่ได้ว่า กลุ่มอาสาสมัคร คือผู้ให้ข้อมูล และการสร้างการเฝ้าระวังให้กับสังคมไทยได้เป็นอย่างมาก ขณะที่กลุ่มอาสาสมัครได้ดำเนินงานเพื่อตอบสนองสังคม หรือเป็นอีกหนึ่งฟันเฟืองที่จะช่วยให้บริหารกับประชาชนรวดเร็วที่สุด ความล่อแหลมคือ อาสาสมัครกับความอ่อนไหวของการเป็นส่วนหนึ่งในกลไกภาครัฐ ซึ่งหลายครั้งที่พบว่าการทำงานของอาสาสมัครถูกให้ความหมายว่าเป็นกลุ่มคนของภาครัฐ ซึ่งถือเป็นความเข้าใจผิด หลักการของกลุ่มอาสาสมัครคือ การมีบทบาทเพื่อช่วยเหลืองานสังคมสงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้เจ็บป่วยตามโรงพยาบาล ผู้ประสบสาธารณภัย ช่วยในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด

ปัญหาอาชญากรรม และช่วยในการพัฒนาสังคม เช่น การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ เป็นต้น ฉะนั้นภาครัฐควรส่งเสริมให้ภาคประชาชนในสังคมเข้าใจเสียก่อนว่า อาสาสมัคร คือ กลุ่มคนประเภทใด ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรมีกลไก การสร้างระบบการเป็นอาสาสมัคร อย่างชัดเจน เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตของการช่วยเหลือของเหล่าอาสาสมัครในแต่ละกลุ่ม นั้นเป็นเพราะงานอาสาสมัครมักมีความละเอียดอ่อน และไม่ก่อให้เกิดการหาผลประโยชน์โดยใช้ช่องว่างของคำว่าเป็นอาสาสมัคร อย่างไรก็ตามหากมีการพัฒนารูปแบบของกลุ่มอาสาสมัครเชื่อได้สิ่งนี้จะเป็นกลไกหนึ่งของการกระจายการมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยไม่ให้เกิดการรวมศูนย์กลางของอำนาจไว้ที่ภาครัฐ แต่จะเป็นการปกครองด้วยรูปแบบประชาชนร่วมคิดตัดสินใจและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาได้บริบทของความต้อ่งในการพัฒนาประเทศร่วมกันสอดคล้องกับหลักการทางรัฐประศาสตร์ในยุค New Public Governance ไปในตัว

### สรุป

จากสถานการณ์ที่ผ่านเห็นได้ว่าประเทศไทยเกิดผลกระทบเป็นวงกว้างจากการระบาดของไวรัสโควิด 19 โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่หดตัวลง ขณะที่เหตุการณ์วิกฤตการระบาดของโควิด 19 ทำให้เห็นว่าประเทศไทยยังขาดกำลังคนด้านบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขเพื่อรับมือเมื่อเกิดวิกฤต รัฐบาลในฐานะตัวแทนผู้ควบคุมกลไกการพัฒนาประเทศ ควบคุมกลไกภาคส่วนต่างๆ ทั้งธุรกิจ และการเจรจาต่างๆ ในต่างประเทศ จะต้องเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ ทั้งด้านนโยบาย และการบริหารจากความเป็นทางการ วางกฎระเบียบของระบบราชการลง เปลี่ยนทัศนคติที่วาดัดลื่นใจภายใต้รัฐ เป็น ให้เอกชนร่วมตัดสินใจภายใต้การกำกับของรัฐ เช่นการขอสนับสนุนกำลังคนที่เป็นบุคลากรทางการแพทย์จากฝั่งของภาคเอกชนเข้ามาช่วยวางแผนทิศทางต่างๆ ที่จะนำพาประเทศไปสู่การผ่านวิกฤตโรคระบาด เป็นต้น เพื่อประโยชน์ของประชาชน ลดความเป็นลำดับชั้นลง ปรับให้การบริหารงานเป็นระบบแนวราบมากขึ้นกระจายให้หน่วยงานที่ศักยภาพเข้าร่วมกันช่วยเหลือ และเน้นประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางกล่าวคือประชาชน ต้องได้รับการดูแลอย่างรวดเร็ว และเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ง่ายที่สุดในทุกบริการ ปรับฟังก์ชันการสั่งการของรัฐมาเป็นผู้เจรจา อย่าให้ประเทศต้องเดินทางเข้าสู่ความเป็นprismatic –sala Model แต่ควรทำให้ประเทศเข้าสู่ความเป็น Good Governanceปรับมุมมองและยอมรับว่าวันนี้ความเป็น Big government จะต้องค่อยๆ ลดลง และถูกปรับเป็นการเสริมทัพภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ซึ่งถือเป็น small government เพื่อช่วยให้รัฐบาลมีคุณภาพในการสร้างความชอบธรรมกับสังคมมากขึ้น หากภาครัฐสามารถเปลี่ยนแปลงได้เป็นเช่นกล่าวนั้น จึงจะถือได้ว่ารัฐได้ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาร่วมกันดำเนินการให้ประเทศพ้นวิกฤตได้จริง และ สร้างการแข่งขันในการให้บริการจากภาครัฐ เพื่อให้ผลประโยชน์ตกอยู่กับสาธารณะ และภาคประชาชน

## เอกสารอ้างอิง

- กัสมา บุญมาก. (2564). *ปัจจัยความพึงพอใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการคนละครึ่งของรัฐบาล สำหรับประชาชนผู้ได้รับสิทธิ ในกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. วารสารโครงการทวิปริญาทางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [http://www.mpa-mba.ru.ac.th/images/Project/treatise\\_bangkok14\\_09092021/6217950080.pdf](http://www.mpa-mba.ru.ac.th/images/Project/treatise_bangkok14_09092021/6217950080.pdf).
- กฤษฎา บุญชัย. (2564). *วิกฤติโควิด สาธารณสุขกำลังล้ม เร่งกระจายอำนาจสู่ประชาชน*. สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2565, จาก <https://thaipublica.org/2021/04/kritsada-boonchai-21/>.
- ข่าวสดออนไลน์. (2563). *สิงคโปร์ เอาจริง!! ประกาศห้ามนักท่องเที่ยวจากจีนทุกคน เดินทางเข้าประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 31 มกราคม 2565, จาก [https://www.khaosod.co.th/special-stories/news\\_3501633](https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_3501633).
- ไทยโพสต์. (2565). *เปิดโพล 'สสช.' ประชาชนพอใจภาพรวมรัฐบาลระดับมาก 33.9% ปลื้ม 'คนละครึ่ง' สูงสุด*. สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2565, จาก <https://www.thaipost.net/general-news/114098/>.
- ปกรณ ศิริประกอบ. (2560). *3พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณวดี ชัยกิจ และสุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2564). *การแพร่กระจายของข่าวปลอมเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโควิด-19และมาตรการป้องกันของไทย*. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(40), 15-32.
- รายงานสถานการณ์โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ประเทศไทย. (2563). *โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19)*. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2565, จาก <https://www.who.int/thailand>.
- วิไลวรรณ ะปะแก้ว และภักดี โพธิ์สิงห์. (2565). *นโยบายภาครัฐกับการเยียวยาประชาชนในช่วงโควิด-19*. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 161-174.
- อนุตรา รัตน์นราทร. (2563). *รายงานผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19): ผู้ป่วยรายแรกของประเทศไทยและนอกประเทศจีน*. *วารสารสถาบันบำราศนราดูร*, 14 (2), 116-123.
- เอกภาคย์ คงมาลัย และชาญชัย จิวจินดา. (2564). *ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง*. *วารสารบัณฑิตแสงไคมคำ*, 7(1), 66-79.
- Maslow, Abraham H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harpers and Row.

WorkPoint TODAY | Writer. (2563). “อนุทิน” เผยส่วนตัวมองไวรัสโคโรนา เป็นโรคหวัดโรคหนึ่ง มั่นใจ  
ไทยคุมอยู่ ขอปชช. พังข้อมูลรั่ว. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2565,  
จาก <https://workpointtoday.com/corona-virus-3/>.